

Rohingya Müslümanlarının Yaşam Koşullarına Dair Gözlem Notları ve Müslümanların Kendi Topraklarına Dönüş Anlaşması

Bu yıl ağustos ayında, Myanmar ordusu ve ordu destekli Budist rahip çetelerinin Müslümanlara ait yerleşim alanlarına saldırılarıyla Rohingya Müslümanlarının yıllardır çektikleri acılara bir katliam daha eklenmiştir. Bu katliamda binlerce Müslüman katledilirken evler, köyler tümüyle yakılıp yıkılmış ve canını kurtarabilen Müslümanlar, Bangladeş sınırından geçmek için zorlu mücadeleler vermiştir. Müslümanların kimisi bu yolculukta can vermiştir, geride kalanlar da kamplarda çok zor şartlar altında çile dolu bir hayat mücadelesi vermektedir. Ölümden kurtulmuş olanlar, bir başka zorlu imtihanla karşı karşıya kalmış durumdadırlar. İslâm âleminin kanayan yaralarından olan bu mazlum coğrafyanın insanları bizzat yerinde, yaşadıkları kamplarda ziyaret edilmek suretiyle acılarına ve mağduriyetlerine şahitlik edilmiştir. Analizimizde bu gözlemlerden elde edilen bulgular değerlendirilmekte ve gündemdeki -Bangladeş ve Myanmar arasında imzalanan- Rohingyaların evlerine geri dönüşünü öngören anlaşma ele alınmaktadır.

Kamplarda Yaşayan Arakanlı Müslümanların Durumu

Uğradıkları sistematik saldırılardan dolayı kendi topraklarından kaçmak zorunda kalıp çok zor şartlar altında sınırı geçen ve Bangladeş yönetimi tarafından ilk etapta kabul edilmeyen ancak uluslararası baskılar neticesinde kabul edilip sınırda kurulan kamplara yerleştirilen Arakanlı Müslümanlar, Bangladeş'in Cox's Bazar şehri sınırları içerisinde yer alan kamplara yerleştirilmiş durumdadırlar.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) bürosunun 15 Kasım 2017'de yayımladığı bir rapora göre 25 Ağustos 2017'den önce Bangladeş'e sığınanların sayısı 118.546 kişi iken 25 Ağustos sonrası bu sayı 584.109 olup toplamda 702.655 kişi olarak belirtilmektedir. Bu sayının 160 binin üzerinde aileden oluştuğu ve bu ailelerin % 40'ının 4-5 kişiden, % 20'sinin ise 6-8 kişiden oluştuğu belirtilmiştir. Kamplara sığınanların % 55'inin 18 yaş altı olduğu ifade edilen raporda, % 52'sinin kadınlardan oluştuğu belirtilmektedir.¹ Ancak Bangladeş TİKA Koordinatörü Ahmet Refik ÇETİNKAYA ile yapılan görüşmede toplam rakamın 1.3 milyon civarında olduğu belirtilirken sahada yardım çalışmaları yürüten sivil toplum temsilcileri ile yapılan görüşmelerde ise toplam rakamın 1.5

¹ <https://reliefweb.int/report/bangladesh/rtrc-fact-sheet-family-counting-15-november-2017> Erişim Tarihi: 24.11.2017

milyonun üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Bunların içerisinde 500 bin kadar çocuk ve 100 bin kadar da yetim olduğu bilgileri aktarılmıştır. Öte yandan kaçışların da hâlen devam ettiği ve birçoğunun eldeki mevcut rakamlara dâhil edilmediği iddia edilmektedir.

Kutupalong Mülteci Kampı

Bölgede yapılan gözlemler ve elde edilen bulgulara göre 18 kampın bulunduğu, bu kamplar arasında en büyük kamp olan ve üç ayrı kısımdan oluşan Kutupalong Kampı'nda 500 bin sığınmacının yaşadığı ifade edilmiştir. Kutupalong Kampı'ndan sonra ikinci büyük kamp olan ve üç kısımdan oluşan Balukhali Kampı'nda da 400-500 bin arasında sığınmacının yaşadığı belirtilmiştir. Toplam 40 km²'lik alana yayıldığı belirtilen kamplarda yaşayan mazlum Rohingya Müslümanlarının büyük bir yokluk, sefalet ve acı içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalıştığı gözlemlenmiştir.

Gıda, barınma, sağlık, giyim vs. her türlü imkânın yetersiz, ihtiyaçların çok fazla olduğu kamplarda yardım dağıtımında görülen koşuşturmalar ve izdiham, açlığın ve sefaletin açık bir göstergesidir. Özellikle çocukların çoğu yalın ayak, hatta tamamen çıplak vaziyette kamplarda yaşam sürdürme gayretindedirler. Ortak alanlarda kurulmuş bazı tuvaletler mevcut olmakla birlikte bunlar oldukça sınırlı bir sayıdadır ve ihtiyacı karşılamamaktadır. Açılan su kuyularından ihtiyacı kısmen karşılayan, çok da sağlıklı olmayan sular akmakta; bu suyun başında erkekler sözde banyo ihtiyacını giderirken kadınlar için banyo yapacak özel bir alan bulunmamaktadır. Toprak zeminlere kurulu küçük çadırlarda yaşayan ailelerin çadır içinde oluşturdukları küçük bölümler, karanlık ve daracık hücreleri andırmaktadır. Yaşanılan zemin çoğunlukla çamurludur ve yaşam alanı içerisinde kanalizasyon sularının açık bir vaziyette

akıp gitmesi, sağlık koşulları açısından sıkıntılar doğurabilmekte ve bulaşıcı hastalıkların çıkma olasılığını arttırmaktadır.

Kendileriyle konuşulan her bir aile ayrı bir hikâyeye ama aynı acıya sahiptir. Kimi evladını, kimi kardeşini, kimi eşini veya babasını devlet destekli Budist çetelerin saldırılarında kaybetmiştir. Kimi ailesini henüz getirememiş olmanın hüznü içerisindeyken kimi de vücudunda hâlen yer alan derin yara izleri ile yaşadığı vahşeti hatırlamaktadır. Bir başkası Arakan topraklarına uzaktan bakıp vatanına özlem duyarken diğeri karnında taşıdığı evladını babasız doğuracağı günleri düşünerek kederlenmektedir. Bir küçük kız nişanlı iken katledilen abisinin fotoğrafını gösterip “Düğünü olacaktı” derken bir çocuk idrarını yapamamanın acısı içinde kıvrılmakta, bir anne ise 28 günlük evladını gıda dağıtım esnasında oluşan izdihamda kaybetmenin derin sancısını çekmektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) Ekim ayında yayımladığı “Tüm Bedenim Acı İçinde: Myanmar'da Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Şiddet”² başlıklı 37 sayfalık rapor, Myanmar ordusunun Arakanlı Müslüman kadın ve kız çocuklarına uyguladığı şiddet ve tecavüzü, Balukhali Kampı'ndaki kadın ve kızlardan oluşan toplam 52 sığınmacının ifadesi ile ortaya koymaktadır.

² <https://www.hrw.org/report/2017/11/16/all-my-body-was-pain/sexual-violence-against-rohingya-women-and-girls-burma> Erişim Tarihi: 24.11.2017

Rohingyaların ısrarla ifade ettikleri husus, verimli topraklarının işgal edilme isteğinin yanında, Müslüman olduklarından dolayı bu zulme maruz kaldıklarıdır. Arakanlı Müslümanlar yaşanan tüm mezalime rağmen dinlerine bağlılıklarını sürdürmekte, hemen hemen tamamının ibadetlerine devamlı bağlı olduğu ifade edilmektedir. Kamplardaki gözlemlerde Arakanlı Müslümanların mescitlere bağlılıkları ve çocuklarını eğitime konusunda büyük hassasiyet gösterdikleri fark edilmiştir. Nitekim medreseler konusundaki ısrarlı yardım talepleri göze çarpmıştır. Gezilen bazı medreselerde de hem Kur'an dersi hem de bazı fen ilimlerini birlikte tedarik etme gayretleri görülmüştür. Kadınların bu konuda mahrumiyet yaşadıkları ve onlara yönelik çalışmaların yetersizliği de dile getirilen bir başka önemli konu olmuştur. Tüm bu hassasiyetler, yaşadıkları bunca acıya rağmen inançlarına olan bağlılıklarının bir göstergesi olmuştur.

Kamplarda zor şartlarda yaşam sürmelerine rağmen Arakanlı Müslümanlar inançlarının gereklerini yerine getirmeye gayret gösterirken onların içinde bulunduğu olumsuz koşullardan istifade etmek isteyen Hristiyan misyonerler kamplarda dolaşmakta; İngilizce eğitimi ve yardım faaliyetleri üzerinden Hristiyanlaştırma çalışmaları yürütmektedir.

Bangladeş ile Myanmar Arasında İmzalanan “Geri Dönüş” Anlaşması

Arakanlı Müslümanların kendi topraklarına dönüşü kapsamında Bangladeş ve Myanmar yönetimlerinin anlaşmaya vardığı açıklanmış ancak bu anlaşmanın detayları hakkında net bir bilgi verilmemiştir.³ Myanmar Dışişleri Bakanı ve Devlet Başkanlığından Sorumlu Devlet Bakanı Aung San Suu Çii ve Bangladeş Dışişleri Bakanı Mahmud Ali arasında, 23 Kasım 2017 tarihinde Myanmar'da yaklaşık bir saat süren bir görüşme yapılmış, görüşmenin ardından Bangladeşli Bakan Ali, Myanmar Devlet Başkanlığı Genel Sekreteri U Kyaw Tint Swe ile “Arakan Eyaletinde Yerinden Edilmiş Kişilerin Geri Dönüşü Konusunda Uzlaşma” başlıklı anlaşma imzaladıklarını duyurmuştur.

Anlaşmaya ilişkin herhangi bir detay açıklanmazken Arakanlı Müslümanların topraklarına ne zaman döneceğine dair herhangi bir tarih de belirtilmemiştir. Bangladeş Dışişleri Bakanı Ali'nin 2 Ekim'de Bangladeş'in başkenti Dakka'da Myanmar Devlet Başkanlığı Genel Sekreteri U Kyaw Tint Swe ile görüşmesinin ardından Bangladeş'e sığınan

³ Öte yandan Çin de Arakan konusuna çözüm için üç aşamalı bir plan sunmuş, bu planda Arakanlı Müslümanların topraklarına dönüşüne dair madde bulunmaması tepkilere yol açmıştır. Çin'in sunduğu plan, “Çin, Myanmar üzerindeki uluslararası baskıları dağıtmaya çalışıyor.” yönündeki yorumlara neden olmuştur.

Arakanlı Müslümanların, Myanmar'da resmi kayıtları bulunması durumunda geri alınacağı açıklanmıştır. Ancak Arakanlı Müslümanların birçoğunun kendilerini vatandaş olarak kabul etmeyen Myanmar'da kaydı bulunmamaktadır. Anlaşmaya göre, Bangladeş önce her bir Arakanlının kimlik bilgilerini içeren bir form hazırlayacak, geri dönüşler formlar alındıktan sonra başlayacaktır.

Arakan Rohingya Birliği (ARU) Başkanı Wakar Uddin, anlaşma ile ilgili yaptığı açıklamada, söz konusu anlaşmanın uluslararası düzeyde iki taraflı olmasından ve detaylarının açıklanmamasından endişe duyduğunu dile getirmiştir. Myanmar'da Arakanlı Müslümanların vatandaşlık ve insan hakları, toplumsal kalkınma, toplumsal ilişkiler ve dinler arası konularda sorun yaşadığına dikkati çeken Uddin, “İnsanları bir kamptan alıp hiçbir koruma olmadan Arakan'da yaşatamazsınız” diyerek önceki dönemlerde Myanmar'da resmi kayıtları bulunanların geri alınacağına dair açıklamalar için “Bangladeş'e kaçan Arakanlı Müslümanların çoğunun değil, hiçbirinin belgelerinin yanında olduğunu sanmıyorum. Müslümanlar Arakan'da zulme uğruyor, vuruluyor, öldürülüyor. Canlarını kurtarmak için Bangladeş'e kaçıyor. Böyle bir durumda belgelerini yanlarına alamazlar” ifadelerini kullanmıştır.

Myanmar’da kaydı bulunan Arakanlı Müslümanların belgelerinin de yakılan köylerle yok olduğuna vurgu yapan Uddin, “Böyle bir ortamda belgelendirmeden bahsetmek mantıksız” değerlendirmesinde bulunmuştur. Avrupa Rohingya Konseyi (ERC) Sözcüsü Dr. Anita Schug da imzalanan anlaşmayı “karşılıksız çözüme eşdeğer” olarak yorumlayarak, “Hiçbir Myanmar yönetimi Arakanlı Müslümanların saygın şekilde yaşamasına izin vermemiştir. Bangladeş hükümeti; BMMYK, Avrupa Birliği gibi kuruluşlardan hiç kimseyi anlaşmaya dâhil etmeyerek, iki taraflı bir anlaşma imzalayarak ölümcül bir hata yapmıştır” ifadelerini kullanmıştır. Bangladeş yönetiminin anlaşmayı imzalama konusunda acele ederken geçmişte Myanmar’a dönen Arakanlı Müslümanların Arakan’da devlet destekli sistematik ayrımcılığa ve şiddet dalgasına maruz kaldığını unuttuğunu dile getiren Schug, “Tüm bunların sonunda olacak olan şu, Bangladeş’ten çıkartılan binlerce Arakanlı Müslüman, Myanmar’daki toplama kampı benzeri yerlere gönderilecek. Burada açlıkla, hastalıkla ve şiddetle karşı karşıya kalacak.” şeklinde konuşmuştur.⁴

Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina Vecid Arakan krizine çözüm bulmak için Myanmar ile görüşmelerin olumlu geçtiğini bildirmiş, Parlamentoda yaptığı konuşmada, Myanmar’dan kaçan Arakanlı Müslümanların, ülkelerine güvenli şekilde dönmesi konusunda ülkesinin uluslararası toplumun desteğini almakta başarılı olduğunu belirtmiştir. Amerika Dışişleri Bakanı Rex Tillerson yazılı bir açıklama yayımlayarak Arakanlılara yönelik yapılan korkunç zulümler hakkında, “eldeki bulguların yanı sıra mevcut durum ve koşulların kapsamlı analizi, Arakanlı Müslümanlara yönelik şiddetin açıkça etnik temizlik olduğunu ortaya koymaktadır.” ifadelerini kullanmıştır.⁵ İnsanî krizlerin çözümünde bile kendi çıkarlarını önceleyen adımlar atan ABD’nin Dışişleri Bakanının sözleri sonrası bu anlaşmanın yapılması dikkat çekicidir.

Papa Franciscus, 30 Kasım’da Myanmar’a ziyarette bulunmuş ancak ziyaretinde yaptığı açıklamada Rohingyaların ismini telaffuz etmekten kaçınmıştır. “Ülke halkının iç savaş ve düşmanlıklar nedeniyle acı çekmeye devam ettiğini, Myanmar’a evim diyen herkesin temel haklarının teminat alınmasının gerektiğini”⁶ söyleyen Papa, Myanmar’dan sonra ziyaret ettiği Bangladeş’te 16 Arakanlı Müslüman sığınmacıyla bir araya geldiği görüşme sırasında

⁴ <http://aa.com.tr/tr/dunya/arakanlilarin-eve-donus-anlasmasinin-detaylari-hala-belirsiz/977602>

Erişim Tarihi: 24.11.2017

⁵ <http://ilkha.com/haber/65034/arakanlilarin-ulkelerine-geri-donmesi-konusunda-anlasmaya-varildi>

Erişim Tarihi: 24.11.2017

⁶ <http://www.trthaber.com/haber/dunya/papanin-myanmar-ziyareti-hayal-kirikligi-oldu-342270.html>

Erişim Tarihi: 13.12.2017

“dünyanın kayıtsızlığı” için özür dileyerek Rohingya ismini kullanmıştır.⁷ Papa'nın bu tavrı insan hakları savunucuları tarafından tepki çekmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

İslâmî kimliklerinden dolayı yıllardır zulme ve katliama maruz bırakılıp yurtlarından çıkarılan Arakanlı Müslümanların dramı devam etmektedir. Batı'nın uygulamalarına yakından tanık olan Arakanlı Müslümanlar, sorunlarının çözüm adresi olarak İslâm âlemini görmektedirler. Talepleri zulmün durdurulması ve zalimlere karşı net bir duruş sergilenerek kendi topraklarına tam anlamıyla dönmelerinin sağlanmasıdır.

Mevcut dünya düzeni zulmü önleyip adaleti sağlama konusunda zayıf kalmış, güçlü olanın dilediği gibi davranabildiği bir ortam hazırlamıştır. Küresel siyasette ve ekonomide söz sahibi olan egemen güçler, insanî krizler karşısında kendi çıkarlarına zararı dokunmadığı müddetçe inisiyatif almaktan kaçınmaktadırlar. Bu durum her ne kadar uluslararası kamuoyunun tepkisini çekse de bu tepkiler kalıcı çözüm geliştirme noktasında yetersiz kalmaktadır.

Rohingyalara yapılan yardımlar onların sorunlarını tam anlamıyla çözmeye yetmemektedir. Müslümanların sadece maddi yardımlar ve Bangladeş topraklarında sürekli bir sığınma, yerleşme talepleri mevcut değildir. Onların istediği, kendi topraklarında güven içinde ve özgürce yaşamaktır. İslâm ümmeti, İslâm İşbirliği Teşkilatı ve D-8 gibi kuruluşları aracılığıyla Rohingya'ları sahiplenmeyip yalnız bıraktığı takdirde, İslâm ülkelerinin sessizliği Myanmar yönetimine etnik temizlik konusunda daha büyük bir cesaret verecek ve katliamlar olanca pervasızlığı ile devam edecektir.

İslâm ülkelerinin ortak girişimiyle Myanmar'da Müslümanların can, mal ve namus güvenliğinin sağlanması, dünyanın diğer bölgelerindeki Müslümanlara da umut olacak; İslâm dünyası mevcut küresel sistemin çarpıklıklarını izale etmek, gerektiği takdirde yeni bir sistem ortaya koymak için kendilerinde cesaret bulacaklardır.

⁷ <http://aa.com.tr/tr/dunya/papa-rohingya-kelimesini-ilk-kez-kullandi/987392> Erişim Tarihi: 13.12.2017